

Hot dog helyett Hotmail

● Munkatársunktól

Az Internet egyik legnépszerűbb szolgáltatása az elektronikus levelezés, vagyis e-mail. A drótposta használatához az internetes elérésen kívül kell egy különbejáratú postafiók, aki üzleti szolgáltatónál egyéni előfizető, vagy egyetemen rendelkezik saját eléréssel, az azonnal kap íyet. Néhány hónapja azonban az amerikai Hotmailnek köszönhetően a többiek is hozzájuthatnak saját postafiókhoz. A cég world wide web felületén kínál ingyenes e-mail szolgáltatást, melynek lényege, hogy a Hotmail MIME-kompatibilis postaládái bármilyen gépről, bármilyen böngészővel a világ bármely pontjáról egyszerűen elérhető. A szolgáltatás népszerűségét jelzi, hogy július óta 425 ezren nyitottak saját postafiókot, havonta pedig 9500-zal gyarapszik ez a létszám, a bejelentkezők 70 százaléka pedig vállalati felhasználó.

Processzor-jubileum

● Munkatársunktól

25 esztendővel ezelőtt, 1971. november 15-én mutatta be az Intel a világ első mikroprocesszorának tekintett, 4004 jelű áramkört. A 4004-es egy felhasználó számára készült (a japán Busicom kalkulátorhoz szánták), mint Marcian tedd Hoff, a tervező elmondta, az eredeti, igen bonyolult, egyedi áramkör helyett azért készítették egy egyszerűbb, általános célú, programozható chipet (a 4-bites processzor 2300 tranzisztorból állt), hogy a gyártási költséget csökkentse. Bár a Busicom végül nem fogadta el a tervezetet, az Intel mégis elkészítette a processzort, s megjelent vele az általános piacon, ahol nem sokára követte példáját a Motorola és a Texas Instruments a 6800-as illetve a TMS-1000 jelű processzorokkal. Az Intel azóta is piacvezető, elég csak PC-k elterjedt 386, 486 vagy Pentium processzorát említeni.

A 400 éve született René Descartes filozófiája új szakaszt nyitott az emberi gondolkodásban. Kísérlete, hogy összeegyeztesse korának vallásos világgépét egy készülő tudományos világgéppel, megnyitotta az utat az ész uralma előtt. Descartes hatásáról Heller Ágnes filozófust kérdeztük.

● **Tanárnő, ön szerint micsoda az, amire René Descartes után már nem lehetett a korábbi módon gondolni?**

– Mindent másképp gondoltak Descartes után. A posztmodern filozófia szerint Descartes műve: a bűnbeesés. Descartes filozófiájával esett bűnbe az emberiség. Ő választotta szét a szubjektumot és az objektumot. Ő tette a megismerést a filozófia központjává. Ő volt az a racionalista, aki a cogito-t, az emberi gondolkodási képességet lényegében elválasztotta a többi emberi képességtől, és megtette az ember és a világ viszonyának alaprincipiümává. Ő volt az, aki kialakította mechanisztikus világgépet és ezzel újat állított a világmindenségről alkotott korábbi elképzelésekkel szembe. A korábbiak számára a világ eleven volt, lélekkel telt, mozgó, vibráló kozmosz, míg Descartes elgondolása a kozmoszt halott, mechanikus géppé tette. A világ nekropolisszá, az anyag kozmoszává vált, amely szembe lett állítva az isteni abszolútummal. Ami a két világot összekötötte, az a matematika volt. A tiszta kvantitás fényében a világ kvalitatív, szellemi aspektusa a későbbi filozófiában már nem játszott döntő szerepet. Föld! – kiált fel Hegel filozófiatörténetében, amikor Descartes-hoz ér, mint a tengerész, aki megpillantja a partot. Descartes: föld! Itt kezdődik a modern, vagyis a módszerre alapozott filozófia. A modernitásban minden filozófia rá vonatkozik.

● **Mit gondol, miért talált szinte azonnali visszhangra Descartes filozófiája a protestáns gondolkodásban?**

– A kérdés az volt, hogy a hagyományos istenkoncepció hogyan lehet a kialakuló tudományos világgéppel összeegyeztetni. A protes-

● Amit Descartes óta másképp látunk A filozófia bűnbeesése

Heller Ágnes: „Az emberek elfogadják a tudomány eredményeit, noha meglehet, kevesebbet tudnak róluk, mint Isten létezéséről.”
(Fotó: Gyenes Kálmán)

tantizmus ezt könnyebben megtette, mint a katolicizmus. A lutheranizmusnak a bensőséghez kapcsolódott az istenképe; ahhoz, ahogyan az ember lelkében kialakul az a belső szoba, amelyről Luther beszél. Descartes azonban katolikus volt, és az is maradt. A hagyományos katolicizmus és az új természettudományos világgép között pedig konfliktus állt fenn. Ne feledjük, hogy Descartes már életpályája fontos szakaszában volt, amikor Rómában megkezdődött a Galilei-per. Bizonyos természettudományos koncepciók azt a veszélyt hordozták magukban, hogy új világgép épülhet rájuk. A katolicizmusnak nem volt kifogása az ellen, hogy az ember konkrét területeken fizikai

felfedezéseket tegyen. A probléma a napcentrikus világgéppel volt, mert ez riválisa lett a tradicionális katolikus világgépnek. A protestáns kultúrában a vallás annyira a lélekhez kezdett kapcsolódni, hogy a világgép kérdése nem volt annyira döntő, így a napközponit világgép nem is jelentett nagy problémát.

● **A modernitásban is megmaradt a hit és az ész problémája. Hogyan oldódhatott fel ez akkor a protestantizmusban?**

– Hegel azt mondja, hogy a tiszta hit és a tiszta belátás voltaképpen ugyanaz. Vagyis: a lutheranizmus tiszta hit és a felvilágosodó racionalis gondolkodás tiszta belátása közel áll egymáshoz. Mindkettő a szubjektumra

támaszkodik, mindkettő azt állítja, hogy én magamból teljes mértékben fel tudom építeni a világot: egyik esetben a lélekből, másikban az észből kiindulva. Hegel érezte a protestantizmusnak és a kartezianizmusnak ezt a rokon vonását.

● **Tanárnő, hogyan gondolta azt, hogy Descartes filozófiájával esett bűnbe az emberiség?**

– Itt van a régi történet a bűnbeesésről: Ádámról és Éváról, akik a tudás fájáról ettek. Ez a tett önmagában is egy határ meghaladását jelenti. De tudás fájáról evés, amíg a vallás az uralkodó világgép volt, mindig csak feltételesen történt. A vallás a morálon vagy a dogmatikán keresztül határt szabott annak, ami nyitva állt a tudás

számára. Modern kifejezéssel élve: nem volt kutatási szabadság. A vallás választ adott az olyan típusú kérdésekre, hogy miért vagyunk a világon, hová megyünk, ha meghalunk, s ezek a válaszok az ember mindennapi életét is rendezték. A modern korban azonban ezt a helyet elfoglalta a tudomány. De mégsem pontosan azt a helyet: mert míg a vallás, szabályozta magatartásunkat, és etikánkat, a tudomány ezt csak közvetetten azáltal, hogy például kimutatja, mi veszélyes az egészségünkre vagy a környezet-re.

● **Érdekes: az emberek legnagyobb része ha értesül is a tudományos eredményekről, nem lát mögéjük. A vallásos világgépben ugyanígy volt: hinni kellett, nem érteni.**

– Bizonyos mértékig a tudománynak ma ugyanolyan tekintélye van, mint valamikor a vallásnak. Egykor elengedhetetlen magarázat volt az, hogy a Biblia ezt mondta. Ma pedig, ha azt mondjuk, hogy ez a legújabb tudományos álláspont, az szintén pontot tesz a dologra; ez a mai végső érv. A tudományos világgép számára elég ennyi: a dolog be van bizonyítva, az emberek elfogadják, noha esetleg kevesebbet tudnak róla, mint Isten létezéséről. Most, hogy a két világgép konfliktusa már eldőlt, nem vagyunk annyira büszké a tudományra, mint domináns világgépre. A modern kor egyre szkeptikusabb lesz, egyre kritikusabb fordul Descartes-tal szembe, ami persze nem változtatja meg a központi helyét a filozófiában.

● **Ha jól emlékszem a történetre, Descartes megkülönböztetett egy értelmetlen és egy szétszedt órát, majd összerakott órát, mondván: a különbség köztük az, hogy az utóbbit megismerte. Ez a descartes-i módszer?**

– Descartes az egész világot szétszedte, hogy darabként összeállítsa. A mód-

szere a kételkedésből indult ki. Szétszedte és leválasztotta azokat a darabokat, amelyek nem ítélt biztosnak, amelyek csak feltevéseken alapultak, s végül maradt egy utolsó darab, amely köré vissza lehetett építeni az órát. Jelképesen eldobta a régi könyveket és feltételezte, hogy eddig nem tudtak semmit, tehát mindent előlről kell kezdeni. Descartes-t radikálissá tette negatív viszonya a tradícióhoz. Mindent elvetett, ami hagyomány volt. Úgy érezte, az ember elméje össze tudja állítani a világot, s ez a pusztá gondolkodással összeállított világ lesz racionálisan összeállítva. Persze, senki sem képes a tradícióval szakítani, hiszen nem tudunk új nyelvet kitalálni gondolatainknak. De ő megpróbálta. Ezt a tettet ma problematikusnak tartjuk, mert tudjuk, hogy nem lehet a hagyománytól elszakadni. De az igény, hogy mindent az ész ítélszéke elé kell bocsátani, a modernitás egyik alappillére lett.

● **Descartes filozófiai kapcsolatot teremtett a fizika és a metafizika között. Mit gondol, ma érvényessé tehető ez a kapcsolat?**

– Úgy nem, ahogyan Descartes tette, mert a metafizikát lényegében dekonstruálták. Ez annyit jelent, hogy nincs egységes fizikai világgépünk. Vagy ha mégis van, az is metafizikai, csak nem valljuk be. Ugyebár, amikor a fekete lyukról és az ósrobbanásról beszélünk, akkor a fizikára gondolunk, pedig ezek szintisza metafizikai elképzelések, a fizika számára pusztá feltevések. Az egyiket a világ teremtéséről, a másikat az utolsó ítéletről alkotta a tudományos világgép. Metafizikai, vagyis megfoghatatlan jelentésű fogalmak, amelyeket mégis úgy írnak le, mint fizikai fogalmakat. Ezzel azt akarom mondani, hogy ma is megvan a fizikának a transzcendens kapcsolata, de ezt nyíltan nem szeretik kimondani. Úgy kell tenni, mintha tisztán fizikai fogalmak lennének, mert a metafizikai kapcsolat ma nem fogadható el. Ma a metafizika pontosan olyan szerepet játszik, mint Descartes számára a hagyomány. Nem akart tudni róla, és bármit tett, mégis ott volt előtte.

Panek Sándor

300 millió a szegedi integrációra

A felsőoktatási integráció céljaira kiírt FEFA-előpályázaton a szegedi és a debreceni pályázók szerepeltek a legeredményesebben. A FEFA-bizottság értékelte, hogy a két vidéki egyetemi városban a leginkább előrehaladott az integráció előkészítése. Szeged felsőoktatása a pályázaton nyert 300 millióval olyan – 1997-ben megvalósítandó – fejlesztéseket tervez, amelyek a majdani Szegedi Egyetem működéséhez elengedhetetlenek. Az Universitas ez év elején életre hívott intézményfejlesztési bizottságának vezetőjét, dr. Rácz Béla egyetemi tanárt, a JATE rektorhelyettesét a sikeres pályázat előkészítéséről és a várható fejlesztésekről kérdeztük.

A pályázati anyag egyik vastag melléklete olyan átte-

kintést nyújt a jelenleg még önálló szegedi egyetemek és főiskolák mai helyzetéről, amely az átalakulás során is alapvető információforrás lesz. Az intézmények teljes körű átvilágítását, a helyzet részletes analízisét végezték el (mellesleg cirka 50 milliós kérés – intézményenként – hasonló munkáért a tanácsadó cégek). Dr. Rácz Béla szerint ez az állandóan fejlesztendő, mindig naprakészen tartott információtömeg lesz az alap a szegedi felsőoktatás stratégiai és a rövidtávú terveinek kidolgozásához.

A pályázat másik fő része ezeknek az adatoknak az ismeretében határozta meg az átalakuláshoz elengedhetetlen, leghamarabb megvalósítandó változtatásokat, fejlesztéseket. Ezek: az intézmények közös gazdasági információs rendszerének kiépítése, a számítógépes hallgatói nyilvántartás elkészítése, a közös információs köz-

pont infrastruktúrájának megteremtése. Mint dr. Rácz Béla elmondta, ezek a fejlesztések nem önmagukért valók – mint ahogy maga az integráció sem. A szegedi pályázatban éppen azt értékelték a bírálók, hogy a felsőoktatás tartalmi átalakításának társadalmi igényét tartotta szem előtt. Amint az összegyűjtött, rendszerezett adatokból is kitűnik, ezeknek az új igényeknek a jelenlegi szisztémában dolgozó egyetemek és főiskolák egyenként képtelenek lennének megfelelni. A pályázatban is felsorolt, újonnan bevezetendő szakok listája például világosan jelzi, hogy ilyen diplomákat a jelenlegi önálló intézmények szoros együttműködésével lehet csak előállítani. Ilyen például a klinikai vegyész képzés, az orvosi fizikus, vagy a biomedikus képzés. Az új szakmákra mutató igény mellett a hagyományos diplomák iránti kereslet változó-

sait is tükrözik az adatok. A jogi és közgazdasági képzés várhatóan még néhány évig igen keresett lesz, majd ezeken a területeken is előállnak a túlképzés bizonyos tünetei, hasonlóan mint jelenleg a változatlanul nagy presztízsu orvosi képzésben. Vagyis előre lehet tervezni, miként alakuljon majd át a hagyományos jogi és gazdasági képzés, éppen úgy, mint ahogyan manapság átalakulóban a hagyományos orvosi képzés (lásd: szociális munkások, házi beteggondozók, stb.).

A fejlesztési irányok általános változtatása bevett gyakorlat lesz a felsőoktatásban. A mostani pályázat kapcsán összegyűjtött adatokból az is megállapítható, hogy mekkora a dolgozók „forgási sebessége”, a természetes fluktuáció. Ahol dr. Rácz Béla elmondta, ez Szegeden évi 5-6 százalékos az oktatói és évi 20-25 százalékos a nem oktatói

szférában. Ilyen adatok ismeretében erőszakos programok (lásd: Bokros csomag) helyett a fejlesztési céloknak megfelelő dolgozó arányok alakíthatók úgy, hogy meghatározzák: melyik megüresedett helyet nem kell betölteni.

A fejlesztési irányokat természetesen komplex elemzéssel lehet meghatározni: a társadalmi-gazdasági közeg, a gyakorlati igények mellett befolyásolja ezt a szakmák presztízse (a tanárszakokra például 40 százalékkal kevesebben jelentkezik az idén, amikor az év elején bejelentették az elbocsátásokat), a népességi mutatók változásai és még sok más tényező. Egy dolog biztos: a felsőoktatás akkor lesz életképes, ha a jelenleginél jóval több hallgatót képez, de a jelenleginél sokkal rugalmasabban, a változó életigényei szerint.

Zenélő kaptafa

Megint összefogtak és nyilatkozatot írtak alá a közismert személyiségek, főként írók, de akadnak közöttük művészettörténészek, képzőművészek, filmrendezők, kritikusok, zeneszerzők és szerkesztők is. Az ok kézenfekvő: az ÁPV Rt. a tulajdonában lévő Bibliofil Kft.-t hamosan magánkézbe adja. Nyilván nem mindegy, hogy kiébe, ugyanis a Bibliofil Kft. az egyetlen vidéki könyvesboltlánc. És nyilván, ha pusztán anyagi szempontok szerint döntenek egy kulturális hálózat fölött, az minden olyan szempontot kizár, ami támogatná esetleg az értékesebb irodalmat, vagy ezen könyvek kiadásának távlati terveit. Persze nem feltétlenül, de kizárhatja. És ebből a hálózatból csupán egy van. Kis ország – egy vidéki könyvesboltlánc.

Azért az már valami, hogy egy csomó szakértőnek így fel kell hítni a figyelmét, rá kell nekik világítani, hogy mondjuk nem egy bézbolító van a kezükben, hanem ilyenképpen egyedi műtárgy. Ez valami siralmas, mintha a gyerekek állandóan szólni kéne, hogy ha megnézi a hőmérőt, ne cumizza ki belőle a higanyt.

A gogalomra van ok, ezt már bizonyította az ÁPV Rt. De most jó előre kaptak szaktanácsot, nem szabad hát kudarca vinniük a dolgot. Rossz érzés is lehet, ha állandóan kétségbe vonják az ember hozzáértését. De akkor ezt úgy képzelnék el, hogy a cipész nem akar majd brácsázni a kaptafán. Csakhogy, úgy látszik, a mi szempontjaink nem szempontok többé, még ha valódi szakemberek hitelesítik is aláírásaikkal. Nekünk csak a kisebb csoda marad: feszülten várni és imádkozni, hogy megszólaljon az a kaptafa.

Podmaniczky Szilárd